การพัฒนารูปแบบการแก้ปัญหาฝ่าวิกฤตโควิด-19 และความท้าทาย ภาคอุตสาหกรรม SMEs

The Development of a Problem-Solving Model for Overcoming the COVID-19 Crisis and Challenges in the SMEs Industry

สมฤกษ์ การวิวัฒน์*

วิทยาลัยนวัตกรรมและการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา เลขที่ 1 แขวงวชิระ เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร 10300

Somrerk Karnwiwat

College of Innovation and Management Suan Sunandha Rajabhat University 1 Wachira Subdistrict, Dusit District Bangkok, 10300

Email: tom.care9@yahoo.com

Received: May 3, 2024
Revised: July 17, 2024
Accepted: August 6, 2024

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ข้อ ได้แก่ 1) เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการดำเนินงานของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในภาวะวิกฤตโควิด-19 2) เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการแก้ไขปัญหาของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในภาวะวิกฤตโควิด-19 และ 3) เพื่อพัฒนารูปแบบการแก้ปัญหาฝ่าวิกฤตโควิด-19 สำหรับภาคอุตสาหกรรมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ แบ่งออก 3 กลุ่ม กลุ่มที่หนึ่ง กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 3 กลุ่ม รวมทั้งสิ้น 69 คน กลุ่มที่สอง สมาชิกสมาพันธ์เอสเอ็มอีไทย เป็นผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม จำนวน 400 คน และกลุ่มที่สาม กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ รวมทั้งสิ้น 5 คน โดยใช้เครื่องมือวิจัย 3 แบบ ประกอบด้วย แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ และแบบสัมภาษณ์โดยใช้แบบประเมิน การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการศึกษาพบว่า รูปแบบการแก้ปัญหาสำหรับภาคอุตสาหกรรมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมภายใต้วิกฤตโควิด-19 มีดังนี้ 1) จากการศึกษาสภาพปัญหา พบว่าวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมประสบปัญหาหลัก 6 ด้าน ได้แก่ ปัญหาสภาพคล่อง ปัญหาการบริหาร

* อาจารย์ประจำหลักสูตรการจัดการมหาบัณฑิต สาขาวิชานวัตกรรมการจัดการ.

จัดการ ปัญหาการปรับตัวสู่ดิจิทัล ปัญหาการเข้าถึงตลาดใหม่ ปัญหาจากนโยบายและการสนับสนุนภาครัฐ และผลกระทบจากวิกฤตโควิด-19 2) จากการศึกษาปัจจัยในการแก้ไขปัญหา พบว่ารูปแบบการแก้ปัญหาประกอบด้วย 5 องค์ประกอบหลัก 34 วิธีการ ได้แก่ (1) การพัฒนาทักษะและกลยุทธ์ของ SMEs (2) การปรับตัวและนวัตกรรมของ SMEs (3) นวัตกรรมและการปรับตัวในธุรกิจ SMEs (4) การบริหารทรัพยากรการเงินและทุน และ (5) นวัตกรรมและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และ 3) ได้พัฒนารูปแบบการแก้ปัญหาโดยบูรณาการผลการวิเคราะห์สภาพปัญหา ปัจจัยที่ส่งผลต่อการแก้ไขปัญหา เข้ากับแนวทางการปฏิบัติที่ครอบคลุมการพัฒนาด้านต่างๆ เพื่อให้วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมสามารถรับมือและฟื้นตัวจากวิกฤตได้อย่างมีประสิทธิภาพ 4) ข้อเสนอแนะในการนำรูปแบบการแก้ปัญหาไปประยุกต์ใช้ ควรมีการจัดทำแผนปฏิบัติการให้สอดคล้องกับบริบทและศักยภาพขององค์กร พร้อมทั้งกำหนดตัวชี้วัดและติดตามประเมินผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง

คำสำคัญ: ปัญหาของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม, ภาวะวิกฤตโควิด-19, การจัดการและแก้ไขปัญหา

Abstract

This research aimed to 1) study the conditions and problems faced by small and medium-sized enterprises (SMEs) during the COVID-19 crisis, 2) investigate factors affecting problem-solving for SMEs amidst the pandemic, and 3) develop a problem-solving model for SMEs in the industrial sector to cope with the COVID-19 crisis. The study employed a mixed-methods approach, collecting data from three groups of participants: 69 key informants, 400 members of the Thai SMEs Federation, and 5 experts. Research instruments included questionnaires, interviews, and evaluated interviews. Data were analyzed using exploratory factor analysis and content analysis.

The findings revealed a problem-solving model for industrial SMEs during the COVID-19 crisis as follows: 1) SMEs encountered six main issues: liquidity, management, digital adaptation, access to new markets, government policies and support, and the impact of the COVID-19 crisis. 2) The problem-solving model comprised five key components with 34 methods: (1) skills and strategy development, (2) adaptation and innovation, (3) innovation and business adjustment, (4) financial and capital resource management, and (5) innovation and human resource development. 3) The model was developed by integrating the analysis of problems and factors affecting problem-solving with practical guidelines covering various aspects of development to help SMEs effectively cope with and recover from the crisis. 4) Recommendations for implementing the model include formulating action plans aligned with the organization's context and potential, setting indicators, and continuously monitoring and evaluating performance.

Keywords: SMEs problems, COVID-19 crisis, problem management and solution

1. บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การระบาดของโรคโควิด-19 นับตั้งแต่เดือนมกราคม พ.ศ. 2563 เป็นวิกฤตสาธารณสุขระดับโลกที่รุนแรงที่สุดในรอบ 20 ปี มาตรการควบคุมการแพร่ระบาดของไวรัสได้ส่งผลกระทบต่อกิจกรรมภาคอุตสาหกรรมทั่วโลก รวมถึงในประเทศที่มีเศรษฐกิจนำอย่าง จีน สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น เยอรมนี และเกาหลีใต้ นอกเหนือจากวิกฤตด้านสาธารณสุขแล้ว โควิด-19 ยังก่อให้เกิดภาวะเศรษฐกิจถดถอยรุนแรงไปทั่วโลกด้วยเช่นกัน[1] สำหรับวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ที่ดำเนินงานท่ามกลางวิกฤตโควิด-19 การบริหารสภาพคล่องและความเสี่ยงอย่างมีประสิทธิภาพเป็นเรื่องสำคัญ แต่ก็ไม่เพียงพอ การเลือกกลยุทธ์การตอบสนองต่อวิกฤตที่เหมาะสมสำหรับแต่ละช่วงมีความสำคัญเช่นกันในการลดความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นกับชื่อเสียงขององค์กร ความน่าเชื่อถือ กระบวนการสร้างคุณค่า ตำแหน่งทางการแข่งขัน แหล่งรายได้ และความต่อเนื่องในการดำเนินธุรกิจ ในภาวะที่การแข่งขันรุนแรงและมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในเศรษฐกิจดิจิทัล ความสามารถในการปรับตัวและนำนวัตกรรมมาใช้จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง

เนื่องจาก SMEs มีบทบาทสำคัญต่อการผลิต การลงทุน และการจ้างงาน รัฐบาลไทยจึงให้ความสำคัญกับการพัฒนา SMEs เป็นวาระแห่งชาติ โดยผ่านการส่งเสริมการประกอบการ การสร้างรายได้ และการให้เงินหมุนเวียนในระบบเศรษฐกิจ ภาค SMEs ที่เข้มแข็งจะช่วยขับเคลื่อนการเติบโตทางเศรษฐกิจแบบครอบคลุมและยั่งยืน อย่างไรก็ตาม SMEs ยังคงประสบอุปสรรคมากมายที่เป็นข้อจำกัดต่อขีดความสามารถในการแข่งขันและความยืดหยุ่นของธุรกิจ[2] วิกฤตโควิด-19 ได้ทำให้ปัญหาการเข้าถึงแหล่งเงินทุนของ SMEs รุนแรงมากขึ้น เนื่องจากขาดหลักประกัน ขาดแผนธุรกิจที่ดี หรือเป็นกิจการที่ก่อตั้งใหม่โดยยังไร้ประวัติสินเชื่อ[3] นอกจากนี้เงื่อนไขการกู้ยืมที่เข้มงวดก็เป็นอุปสรรคต่อการกู้ยืมของ SMEs เช่นกัน แม้ว่าธุรกิจขนาดใหญ่ส่วนใหญ่จะใช้บริการสินเชื่อในระบบ ธุรกิจขนาดเล็กบางส่วนกลับเลือกที่จะพึ่งพาแหล่งเงินทุนนอกระบบที่มองว่าสามารถเข้าถึงได้เร็วกว่าและง่ายกว่า โดยระดับหนี้สินและการเข้าถึงเงินทุนภายนอกของธุรกิจโดยรวมอยู่ในเกณฑ์ที่ดี แต่อุปสรรคด้านสินเชื่อกลับส่งผลกระทบมากกว่าต่อผู้เล่นขนาดเล็ก[4] แนวโน้มเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นในการออกมาตรการเฉพาะ เช่น ผ่อนปรนเงื่อนไขการกู้ยืม เพื่ออำนวยความสะดวกให้ SMEs สามารถเข้าถึงระบบสถาบัน

---

[1] ธนะพัฒน์ วิริต, “ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จการดำเนินธุรกิจ (SMEs) จากสภาวะการแพร่ระบาดโรคโควิด-19 ของผู้ประกอบการในจังหวัดปทุมธานี,” *วารสารนวัตกรรมการศึกษาและการวิจัย* 6, ฉ.2 (พฤษภาคม -สิงหาคม 2565): 460.

[2] สุนทรี เจริญชัย, “การพัฒนาศักยภาพของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมไทยในยุคโควิด-19,” *วารสารพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม* 12, ฉ.2 (2564): 45.

[3] Korankye, B., “The Impact of Global Covid-19 Pandemic on Small and Medium Enterprises in Ghana,” *International Journal of Management, Accounting & Economics* 7, No. 6 (2020).

[4] Etemad, H., “Managing uncertain consequences of a global crisis: SMEs encountering adversities, losses, and new opportunities,” *Journal of International Entrepreneurship* 18, (2020): 125-144.

การเงินได้มากขึ้น[5] การพัฒนาการเข้าถึงแหล่งเงินทุน จะช่วยสร้างขีดความสามารถของ SMEs ในการสร้างนวัตกรรม ปรับตัว และแข่งขันได้ในภาวะวิกฤตหลังโควิด-19[6] เนื่องจากนวัตกรรมและเทคโนโลยีเป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยให้การประกอบการประสบความสำเร็จ งานวิจัยนี้จึงเสนอการพัฒนารูปแบบการแก้ปัญหาที่บูรณาการและขับเคลื่อนด้วยข้อมูลเชิงประจักษ์ เพื่อสนับสนุนให้ SMEs สามารถฟื้นตัวและสร้างความยั่งยืนได้ท่ามกลางปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ[7] ด้วยเหตุผลที่ว่า SMEs มีบทบาทสำคัญยิ่งต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศไทย โดยเป็นแหล่งจ้างงานหลัก สร้างมูลค่าเพิ่มให้กับห่วงโซ่อุปทาน และกระจายรายได้สู่ชุมชน ความอยู่รอดของ SMEs จึงเป็นประเด็นท้าทายเชิงนโยบายที่สำคัญในช่วงวิกฤตโควิด-19 การศึกษาวิจัยเชิงลึกเพื่อหาแนวทางสนับสนุน SMEs อย่างเป็นระบบและต่อเนื่องจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งในช่วงเวลานี้ โดยเฉพาะการเข้าถึงแหล่งทุน ซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐานที่จะช่วยให้ SMEs สามารถปรับตัว ลดต้นทุน และต่อยอด

การวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบและแนวทางในการแก้ปัญหาเพื่อฝ่าวิกฤตโควิด-19 และความท้าทายที่เผชิญกับภาคอุตสาหกรรม SMEs มีความสำคัญอย่างมาก การวิจัยนี้ไม่เพียงแต่ช่วยให้เข้าใจถึงปัญหาที่ธุรกิจเหล่านี้เผชิญในช่วงวิกฤติเท่านั้น แต่ยังระบุถึงโอกาสและกลยุทธ์ที่สามารถนำไปใช้ในการเอาชนะความท้าทายเหล่านั้นได้อีกด้วย ผลลัพธ์จากการวิจัยนี้จะช่วยให้ผู้ประกอบการ SMEs และนักวางแผนนโยบายมีข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการตัดสินใจ การวิจัยจะเน้นไปที่การพัฒนากลยุทธ์ที่ปรับเฉพาะเจาะจงสำหรับสภาพแวดล้อมทางธุรกิจในประเทศไทย ช่วยให้ SMEs สามารถปรับปรุงโมเดลธุรกิจ กระบวนการทำงาน และวิธีการเข้าถึงตลาดในยุคหลังโควิด-19 นอกจากนี้ การวิจัยยังช่วยเผยแพร่ความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับการนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมมาใช้ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาความยืดหยุ่นและความสามารถในการแข่งขันของ SMEs การวิจัยนี้ยังช่วยให้มีการพัฒนานโยบายและโปรแกรมสนับสนุนที่เหมาะสมกับความต้องการของ SMEs ในสถานการณ์ต่าง ๆ การวิจัยเรื่องรูปแบบและแนวทางในการแก้ปัญหาฝ่าวิกฤตโควิด-19 และความท้าทายของภาคอุตสาหกรรม SMEs จึงเป็นขั้นตอนสำคัญที่จะช่วยให้ภาคส่วนนี้สามารถฟื้นตัวและเติบโตได้อย่างยั่งยืนในระยะยาว และช่วยส่งเสริมให้เศรษฐกิจของประเทศมีความแข็งแกร่งและครอบคลุมมากขึ้น

---

[5] Saeyang, P., Santiwitpong, P. & Wuthisatian, R., " The Impact of COVID-19 on Small and Medium Enterprises (SMEs) in Thailand: A Case Study of Tourism and Service Sectors," *Journal of Asian Finance, Economics and Business* 9, No.2 (2022): 277-285.

[6] Nisan, O., & Kontan, E., " The effect of COVID-19 on the financial management of SMEs and new strategies: An empirical analysis of the manufacturing sector in Turkey," *Business Excellence and Management* 11, No.2 (2021): 90-105.

[7] Warsame, A. A., "Innovation and crisis management for small and medium enterprises (SMEs) in the context of COVID-19," *Journal of Innovation and Entrepreneurship* 9, No.1 (2020): 1-6.

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.2.1 เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการดำเนินงานของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในภาวะวิกฤตโควิด-19

1.2.2 เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการแก้ไขปัญหาของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในภาวะวิกฤตโควิด-19

1.2.3 เพื่อพัฒนารูปแบบการแก้ปัญหาฝ่าวิกฤตโควิด-19 สำหรับภาคอุตสาหกรรมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม

1.3 แนวคิดและทฤษฎีการวิจัย

แนวคิดและทฤษฎีการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource Development Theory)

แนวคิดและทฤษฎีการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource Development Theory) เป็นกรอบแนวคิดที่เน้นการพัฒนาศักยภาพและสมรรถนะของบุคลากรในองค์กร เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันและบรรลุเป้าหมายขององค์กร ทฤษฎีนี้มองว่าทรัพยากรมนุษย์เป็นสินทรัพย์ที่มีค่าที่สุดขององค์กร การลงทุนในการพัฒนาบุคลากรจึงเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันอย่างยั่งยืน แนวคิดหลักของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ได้แก่ 1) การเรียนรู้และพัฒนาอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต (Lifelong Learning and Development)[8] 2) การจัดการความรู้ (Knowledge Management) เพื่อรวบรวม จัดเก็บและถ่ายทอดความรู้ในองค์กร 3) การสร้างองค์กรแห่งการเรียนรู้ (Learning Organization) ที่ส่งเสริมวัฒนธรรมการเรียนรู้และพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และ 4) การพัฒนาภาวะผู้นำและการบริหารการเปลี่ยนแปลง (Leadership Development and Change Management)[9] สำหรับธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) การประยุกต์ใช้แนวคิดการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์มีความสำคัญอย่างยิ่งในการเสริมสร้างขีดความสามารถและความได้เปรียบทางการแข่งขัน[10] SMEs ควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาบุคลากรอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง ตั้งแต่กระบวนการสรรหา คัดเลือก ฝึกอบรม และพัฒนาบุคลากร โดยมุ่งเน้นการพัฒนาทักษะ ความรู้ และทัศนคติที่จำเป็นต่อการทำงานและการปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง นอกจากนี้ แนวคิดการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ยังช่วยให้ SMEs สามารถวางแผนและพัฒนาบุคลากรให้สอดคล้องกับความต้องการและทิศทางขององค์กรในอนาคต เพื่อรองรับการเติบโต

[8] Knowles, M. S., Holton III, E. F., & Swanson, R. A., *The adult learner: The definitive classic in adult education and human resource development*, (New York: Routledge, 2014).

[9] Yukl, G., *Leadership in organizations*, (Upper Saddle River, NJ: Pearson Education, 2013).

[10] สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม, *แผนการส่งเสริม SME ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2560-2564)*, (กรุงเทพฯ: สสว., 2560).

และการเปลี่ยนแปลงของตลาด[11] การนำเทคโนโลยีและเครื่องมือดิจิทัลมาใช้ในการพัฒนาบุคลากร เช่น การเรียนรู้ผ่านระบบออนไลน์ (E-learning) และการใช้ข้อมูลเชิงลึก (People Analytics) ในการวางแผนและตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ด้านทรัพยากรมนุษย์ ก็มีความสำคัญเช่นกัน[12] ดังนั้น การนำแนวคิดและทฤษฎีการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์มาประยุกต์ใช้อย่างเหมาะสม โดยคำนึงถึงบริบทและความต้องการเฉพาะขององค์กร จะช่วยส่งเสริมให้ SMEs สามารถพัฒนาศักยภาพและความสามารถในการแข่งขันได้อย่างยั่งยืน

แนวคิดการสร้างและพัฒนาผู้ประกอบการใหม่ (Fostering New Entrepreneurs)

แนวคิดการสร้างและพัฒนาผู้ประกอบการใหม่ (Fostering New Entrepreneurs) เป็นกลยุทธ์สำคัญในการส่งเสริมการเติบโตทางเศรษฐกิจและสร้างนวัตกรรม ผ่านการสนับสนุนให้เกิดธุรกิจใหม่และผู้ประกอบการรุ่นใหม่ แนวคิดนี้เน้นการสร้างระบบนิเวศที่เอื้อต่อการพัฒนาผู้ประกอบการ (Entrepreneurial Ecosystem) ซึ่งประกอบด้วยปัจจัยสนับสนุนต่าง ๆ เช่น การเข้าถึงเงินทุน การให้คำปรึกษาทางธุรกิจ โครงสร้างพื้นฐาน และการสนับสนุนจากภาครัฐและเอกชน[13] หนึ่งในแนวคิดสำคัญในการพัฒนาผู้ประกอบการใหม่ คือ การส่งเสริมการศึกษาและการฝึกอบรมด้านการเป็นผู้ประกอบการ (Entrepreneurship Education and Training) โดยมุ่งเน้นการพัฒนาทักษะ ความรู้ และทัศนคติที่จำเป็นสำหรับการเป็นผู้ประกอบการ เช่น การคิดเชิงนวัตกรรม การแก้ปัญหา การบริหารความเสี่ยง และการสร้างเครือข่าย นอกจากนี้ การให้คำปรึกษาและการเป็นพี่เลี้ยงทางธุรกิจ (Business Mentoring) ก็มีบทบาทสำคัญในการช่วยให้ผู้ประกอบการใหม่สามารถเอาชนะอุปสรรคและความท้าทายในการดำเนินธุรกิจได้[14] อีกแนวคิดที่สำคัญ คือ การส่งเสริมการเข้าถึงแหล่งเงินทุนสำหรับผู้ประกอบการใหม่ (Access to Finance for New Entrepreneurs) ธุรกิจที่เริ่มต้นใหม่มักประสบปัญหาในการเข้าถึงเงินทุน เนื่องจากความเสี่ยงสูงและขาดประวัติผลการดำเนินงาน การสนับสนุนทางการเงิน เช่น เงินทุนเริ่มต้น (Seed Funding) เงินกู้ดอกเบี้ยต่ำ และมาตรการทางภาษี สามารถช่วยให้ผู้ประกอบการใหม่มีเงินทุนเพียงพอในการเริ่มต้นและขยายกิจการ[15] ในบริบทของ SMEs การสร้างและพัฒนาผู้ประกอบการใหม่เป็นกลยุทธ์ที่สำคัญในการ

---

[11] Wright, P. M., & McMahan, G. C., "Exploring human capital: Putting 'human' back into strategic human resource management," *Human Resource Management Journal* 2, No.2 (2011): 93-104.

[12] ประไพวรรณ ศุภนคร, "การประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารทรัพยากรมนุษย์," *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเชีย ฉบับสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์* 8, ฉ.2 (พฤษภาคม - สิงหาคม 2561): 177-187.

[13] Isenberg, D., "The entrepreneurship ecosystem strategy as a new paradigm for economic policy: Principles for cultivating entrepreneurship," *Presentation at the Institute of International and European Affairs*, (Dublin, Ireland, 2011).

[14] Audet, J., & Couteret, P., "Coaching the entrepreneur: Features and success factors," *Journal of Small Business and Enterprise Development* 19, No.3 (2012): 515-531.

[15] บุญฑวรรณ วิงวอน, "แหล่งเงินทุนสำหรับ SMEs รูปแบบใหม่ในยุคไทยแลนด์ 4.0," *วารสารบริหารธุรกิจเศรษฐศาสตร์และการสื่อสาร* 13, ฉ.1 (มกราคม – เมษายน 2561): 57-69.

เสริมสร้างความสามารถในการแข่งขันและความยั่งยืน ภาครัฐและเอกชนควรร่วมมือกันในการสร้างระบบนิเวศที่เอื้อต่อการพัฒนาผู้ประกอบการใหม่ในภาค SMEs โดยเฉพาะในด้านการเข้าถึงเงินทุน การพัฒนาทักษะและความรู้ การเชื่อมโยงเครือข่าย และการปรับปรุงกฎระเบียบให้เอื้อต่อการเริ่มต้นธุรกิจ การส่งเสริมผู้ประกอบการใหม่จะช่วยสร้างพลวัตและความหลากหลายให้กับภาค SMEs ซึ่งจะนำไปสู่การเติบโตทางเศรษฐกิจและการพัฒนาที่ยั่งยืนในระยะยาว

แนวคิดทักษะเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (Information Technology Skills)

แนวคิดทักษะเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (Information Technology Skills) เป็นแนวคิดที่เน้นความสำคัญของการพัฒนาทักษะด้านเทคโนโลยีและดิจิทัลสำหรับบุคลากรในองค์กร โดยเฉพาะในยุคที่เทคโนโลยีมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและมีบทบาทสำคัญในการดำเนินธุรกิจ ทักษะด้านไอทีและดิจิทัลกลายเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับแรงงานในศตวรรษที่ 21 เพื่อให้สามารถปรับตัวและแข่งขันได้ในเศรษฐกิจยุคใหม่[16] ทักษะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารครอบคลุมทักษะหลายด้าน เช่น การใช้งานคอมพิวเตอร์และซอฟต์แวร์ การวิเคราะห์ข้อมูล การเขียนโปรแกรม การรักษาความปลอดภัยทางไซเบอร์ และการสื่อสารผ่านเครือข่ายดิจิทัล[17] นอกจากทักษะทางเทคนิคแล้ว ยังรวมถึงทักษะการคิดเชิงคำนวณ (Computational Thinking) และการแก้ปัญหาโดยใช้เทคโนโลยี ซึ่งเป็นทักษะที่จำเป็นในการทำงานร่วมกับระบบอัตโนมัติและปัญญาประดิษฐ์ สำหรับผู้ประกอบการและธุรกิจ SMEs การพัฒนาทักษะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมีความสำคัญอย่างยิ่งในการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันและการเติบโตทางธุรกิจ[18] SMEs ที่สามารถใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีและดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพ จะสามารถเพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน ลดต้นทุน เข้าถึงตลาดใหม่ และพัฒนานวัตกรรมได้ดีกว่า อย่างไรก็ตาม SMEs มักประสบปัญหาในการพัฒนาทักษะด้านไอทีและดิจิทัลของบุคลากร เนื่องจากข้อจำกัดด้านทรัพยากรและความรู้ความเชี่ยวชาญ[19] ดังนั้น การส่งเสริมการพัฒนาทักษะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสำหรับ SMEs จึงเป็นประเด็นสำคัญในการพัฒนาขีดความสามารถและความยั่งยืนของธุรกิจ ภาครัฐและเอกชนควรร่วมมือกันในการจัดโครงการฝึกอบรมและให้คำปรึกษาด้านเทคโนโลยีและดิจิทัลแก่ SMEs รวมถึงการสนับสนุนด้านโครงสร้างพื้นฐานและการเข้าถึงเทคโนโลยีที่จำเป็น การพัฒนาความรู้และทักษะด้านไอทีและดิจิทัลจะช่วยให้ SMEs สามารถใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีเพื่อสร้างนวัตกรรม เพิ่มประสิทธิภาพ และแข่งขันได้ในยุคดิจิทัล

---

[16] Van Laar, E., et al., "The relation between 21st-century skills and digital skills: A systematic literature review," *Computers in Human Behavior* 72, (2017): 577-588.

[17] Zuppo, C. M., " Defining ICT in a boundaryless world: The development of a working hierarchy," *International Journal of Managing Information Technology* 4, No.3 (2012): 13-22.

[18] พนิดา พานิชกุล, *การพัฒนาทักษะด้านดิจิทัลของประเทศไทย*, (กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2562).

[19] เกียรติอนันต์ ล้วนแก้ว, "การพัฒนาทักษะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในยุคการปฏิวัติอุตสาหกรรม 4.0," *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยธนบุรี* 11, ฉ.25 (พฤษภาคม - สิงคหาคม 2560): 282-292.

แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชนและเครือข่ายผู้ประกอบการ (Public Participation and Business Networks)

แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชนและเครือข่ายผู้ประกอบการ (Public Participation and Business Networks) เป็นแนวคิดที่เน้นความสำคัญของการสร้างการมีส่วนร่วมและความร่วมมือระหว่างภาคประชาชน ภาคธุรกิจ และภาครัฐ ในการพัฒนาและแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคม[20] แนวคิดนี้เชื่อว่าการมีส่วนร่วมและการสร้างเครือข่ายความร่วมมือจะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนและครอบคลุมทุกภาคส่วน ในด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน (Public Participation) เป็นกระบวนการที่เปิดโอกาสให้ประชาชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้ามามีบทบาทในการแสดงความคิดเห็น ตัดสินใจ และร่วมดำเนินการในเรื่องที่มีผลกระทบต่อชีวิตและชุมชนของตน การมีส่วนร่วมของประชาชนช่วยให้เกิดการตัดสินใจที่ตอบสนองต่อความต้องการของชุมชน สร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของ และเพิ่มความโปร่งใสในการดำเนินงาน ในบริบทของการพัฒนาธุรกิจ การมีส่วนร่วมของประชาชนสามารถช่วยให้ผู้ประกอบการเข้าใจความต้องการของตลาดและลูกค้าได้ดีขึ้น นำไปสู่การพัฒนาสินค้าและบริการที่ตอบโจทย์ความต้องการของชุมชน ในส่วนของเครือข่ายผู้ประกอบการ (Business Networks) เป็นการรวมกลุ่มของผู้ประกอบการและธุรกิจ เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ และทรัพยากร รวมถึงการสร้างความร่วมมือในการดำเนินธุรกิจ เครือข่ายผู้ประกอบการช่วยให้ธุรกิจ โดยเฉพาะ SMEs สามารถเข้าถึงแหล่งความรู้ เทคโนโลยี และทรัพยากรที่จำเป็นต่อการพัฒนาและการแข่งขัน นอกจากนี้ ยังช่วยสร้างพลังต่อรองและความร่วมมือในการรับมือกับความท้าทายทางธุรกิจ เช่น การเข้าถึงตลาด การพัฒนานวัตกรรม และการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลง[21] ในบริบทของวิกฤตโควิด-19 การมีส่วนร่วมของประชาชนและเครือข่ายผู้ประกอบการมีความสำคัญอย่างยิ่งในการรับมือและฟื้นฟูผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคม การสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการออกแบบและดำเนินมาตรการช่วยเหลือและกระตุ้นเศรษฐกิจ จะช่วยให้เกิดการตอบสนองที่ตรงกับความต้องการและบริบทของแต่ละชุมชน ในขณะที่การสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างผู้ประกอบการจะช่วยให้ธุรกิจสามารถแบ่งปันความรู้ แหล่งทรัพยากร และยุทธศาสตร์ในการปรับตัวและฟื้นฟูจากวิกฤต[22] ดังนั้น การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนและการสร้างเครือข่ายผู้ประกอบการจึงเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมที่ยั่งยืนและครอบคลุมในยุคหลังโควิด-19

---

[20] OECD, *Tackling Coronavirus (COVID-19): SME policy responses*, 2020 Retrieved from https://www.oecd.org/coronavirus/policy-responses//coronavirus/policy-responses/coronavirus-covid-19-sme-policy-responses-04440101/, accessed July 5, 2020.

[21] สถาบันพระปกเกล้า, *แนวทางการส่งเสริมและพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในสถานการณ์โควิด-19*, (นนทบุรี: สถาบันพระปกเกล้า, 2563).

[22] Kottika, E. et al., "We survived this! What managers could learn from SMEs who successfully navigated the Greek economic crisis," *Industrial Marketing Management* 88, (2020): 352-365.

1.4 วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยตามขั้นตอนการวิจัย 3 ขั้นตอน ดังนี้

ระยะที่ 1 การศึกษาสภาพและปัญหาการดำเนินการแนวทางแก้ปัญหาฝ่าวิกฤตโควิด – 19 และความท้าทายภาคอุตสาหกรรม SMEs ประชากร คือ กลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงอาสาสมัครเข้าร่วมกลุ่ม โดยวิธีการกำหนดกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงอาสาสมัครเข้าร่วมกลุ่ม แบ่งเป็น 3 กลุ่ม จำนวน 69 คน ได้แก่ 1) หน่วยงานภาครัฐ คือ ตัวแทนสำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม จำนวน 41 คน 2) หน่วยงานเอกชน คือ ตัวแทนสภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย กับธนาคารออมสิน จำนวน 12 คน 3) สมาพันธ์เอสเอ็มอีไทย คือ ตัวแทนสมาคมส่งเสริมการรับช่วงการผลิตไทย สมาคมส่งเสริมพัฒนาผู้ประกอบการไทย กลุ่มผู้ประกอบการร้านค้า และหาบเร่เยาวราช และกลุ่มผู้ประกอบการร้านค้าสำเพ็ง จำนวน 16 คน[23]

ระยะที่ 2 การศึกษาองค์ประกอบของแนวทางแก้ปัญหาฝ่าวิกฤตโควิด – 19 และความท้าทายภาคอุตสาหกรรม SMEs ด้วยกำหนดกลุ่มประชากรและกลุ่มตัวอย่างใช้การวิเคราะห์องค์ประกอบ จากการทบทวนวรรณกรรม คณะผู้วิจัยได้ตัวแปรรูปแบบการแก้ปัญหาฝ่าวิกฤตโควิด-19 และความท้าทายภาคอุตสาหกรรม SMEsจำนวน 35 ตัวแปร (ข้อคำถาม) ขนาดกลุ่มตัวอย่าง 10 เท่า ของตัวแปร[24] การวิจัยครั้งนี้จึงใช้ขนาดกลุ่มตัวอย่างจำนวน 350 คน ใช้กระบวนการสุ่มสร้างตัวอย่างใหม่เพิ่มขึ้นเพื่อครอบคลุมจำนวนคนเพิ่มที่คุณต้องการ (คือ 50 คน) รวมกลุ่มตัวอย่างใหม่และกลุ่มตัวอย่างเดิมเข้าด้วยกัน เพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่างทั้งหมดที่มี 400 คน การสุ่มสร้างตัวอย่างใหม่นั้นสามารถทำได้โดยใช้ซอฟต์แวร์สำหรับการสุ่มตัวอย่างหรือการสุ่มหมายเลขแบบสุ่ม (Random Number Generator)[25] ซึ่งจะช่วยให้สร้างข้อมูลเพิ่มเติมที่มีความสัมพันธ์หรือคุณสมบัติที่คล้ายกับกลุ่มตัวอย่างเดิมที่มีอยู่แล้ว เพื่อให้การวิจัยมีความน่าเชื่อถือและแท้จริงมากยิ่งขึ้น ได้คัดเลือกจากกลุ่มตัวอย่าง แบบเจาะจงอาสาสมัครเข้าร่วมกลุ่มที่ใช้ในการวิจัย คือ สมาชิกสมาพันธ์เอสเอ็มอีไทย เป็นผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ประกอบด้วย กลุ่มร้านอาหาร กลุ่มแท็กซี่ กลุ่มบริการ กลุ่มโรงแรม กลุ่มก่อสร้าง จำนวน 400 คน เพื่อพัฒนารูปแบบการแก้ปัญหาฝ่าวิกฤตโควิด-19 และความท้าทายภาคอุตสาหกรรม SMEs

ระยะที่ 3 การพัฒนารูปแบบการแก้ปัญหาฝ่าวิกฤตโควิด-19 และความท้าทายภาคอุตสาหกรรม SMEs ประชากร คือ ผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน[26]

---

[23] สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม, *รายงานสถานการณ์ SMEs ปี 2563*, (กรุงเทพฯ: สสว., 2563).

[24] Hair, J. F., et al., *Multivariate data analysis*, 7th ed., (Upper Saddle River, NJ: Prentice Hall, 2010).

[25] Suresh, K. P., & Chandrashekara, S., "Sample size estimation and power analysis for clinical research studies," *Journal of human reproductive sciences* 5, No.1 (2012): 7-13.

[26] พิชิต ฤทธิ์จรูญ, *การกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างเพื่อการวิจัย*, (กรุงเทพฯ: เฟื่องฟ้า พริ้นติ้ง, 2561).

เครื่องมือในการวิจัย

แบ่งออกเป็น 3 ส่วนตามขั้นตอนการวิจัย ดังนี้

1. การศึกษาวิเคราะห์สภาพและปัญหาการดำเนินการแนวทางแก้ปัญหาฝ่าวิกฤตโควิด – 19 และความท้าทายภาคอุตสาหกรรม SMEs ใช้แบบสัมภาษณ์การสนทนากลุ่ม (Focus Group) ได้แบ่งออกตามประเด็นสำคัญเพื่อใช้ในการสอบถามซึ่งมีอยู่ทั้งหมด 3 ประเด็น ได้แก่ สภาพปัญหา แนวทางในการดำเนินงาน และรูปแบบที่ต้องการแก้ปัญหา โดยทั้ง 3 ประเด็นนี้จะเป็นคำถามปลายเปิด[27]

2. การวิเคราะห์องค์ประกอบของแนวทางแก้ปัญหาฝ่าวิกฤตโควิด – 19 และความท้าทายภาคอุตสาหกรรม SMEs เครื่องมือในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ส่วน มีดังนี้ ส่วนที่ 1 เป็นส่วนแสดงถึงปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามเป็นแบบสอบถามแบบตรวจคำตอบ (Checklist) ประกอบด้วยข้อคำถาม จำนวน 4 ข้อ ได้แก่ เพศ อายุ รายได้ และระดับการศึกษา และส่วนที่ 2 แบบสำรวจความคิดเห็นของผู้ถูกสัมภาษณ์ที่มีต่อรูปแบบการแก้ปัญหาฝ่าวิกฤตโควิด-19 และความท้าทายภาคอุตสาหกรรม SMEs ประกอบด้วยข้อคำถาม 35 ข้อ ได้แก่ 1) การสร้างงานและความต้องการแรงงาน 2) นวัตกรรมและผลกระทบ 3) สภาพแวดล้อมทางธุรกิจและการศึกษา 4) การปรับตัวและการศึกษา 5) ผลกระทบทางการเงินและนโยบาย 6) กลยุทธ์การฟื้นฟูและนโยบาย และ 7) การเข้าถึงทุนและการตัดสินใจทางการเงิน เครื่องมือที่ใช้ในแบบสำรวจความคิดเห็นในส่วนที่ 2 จะใช้มาตรวัดแบบประมาณค่า (Rating Scale) เป็นการวัดแบบเรียงลำดับ (Ordinal Scale) แบ่งออกเป็น 5 ระดับ วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับองค์ประกอบของรูปแบบการแก้ปัญหาฝ่าวิกฤตโควิด-19 และความท้าทายภาคอุตสาหกรรม SMEs

3. การพัฒนารูปแบบการแก้ปัญหาฝ่าวิกฤตโควิด-19 และความท้าทายภาคอุตสาหกรรม SMEs ผู้วิจัยนำองค์ประกอบของแนวทางแก้ปัญหาฝ่าวิกฤตโควิด – 19 และความท้าทายภาคอุตสาหกรรม SMEs มาสร้างร่างรูปแบบการแก้ปัญหาฝ่าวิกฤตโควิด – 19 และความท้าทายภาคอุตสาหกรรม SMEs เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์ (Interview) แบ่งออก 2 ตอน คือตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลหลัก และตอนที่ 2 แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับความเหมาะสมของร่างรูปแบบการแก้ปัญหาฝ่าวิกฤต โควิด – 19 และความท้าทายภาคอุตสาหกรรม SMEs มีลักษณะเป็นแบบสอบถามปลายเปิด

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บข้อมูลตามขั้นตอน โดยทำการเก็บข้อมูลเป็นเวลา 5 เดือน ตั้งแต่เดือนมีนาคมถึงเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2566

ผู้วิจัยได้ตรวจสอบความเที่ยงตรง ความครอบคลุมเนื้อหา และความถูกต้องในสำนวนภาษาของแบบสอบถาม จากนั้นนำแบบสอบถามที่ได้แก้ไขและปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้กับ

[27] สุภางค์ จันทวานิช, *วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ*, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554).

ประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง เพื่อนำมาวิเคราะห์หาความเที่ยง[28] ปรากฏผลว่าได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม ด้วยการคำนวณค่าสัมประสิทธิ์แอลฟ่า (a -Coefficient) ตามวิธีการของครอนบาค[29] มีค่า IOC เท่ากับ 0.83 ค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.782 แบบสัมภาษณ์การสนทนากลุ่ม มีค่า IOC เท่ากับ 1.00 และแบบสอบถามการพัฒนารูปแบบ มีค่า IOC เท่ากับ 1.00 อยู่ในเกณฑ์ใช้ได้

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิธีการวิเคราะห์สามารถจำแนกตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาวิเคราะห์สภาพและปัญหาการดำเนินการแนวทางแก้ปัญหาฝ่าวิกฤตโควิด – 19 และความท้าทายภาคอุตสาหกรรม SMEs ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบของแนวทางแก้ปัญหาฝ่าวิกฤตโควิด – 19 และความท้าทายภาคอุตสาหกรรม SMEs วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (Exploratory Factor Analysis--EFA)[30] และวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อพัฒนารูปแบบการแก้ปัญหาฝ่าวิกฤตโควิด-19 และความท้าทายภาคอุตสาหกรรม SMEs ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา

1.5 ประโยชน์ที่จะได้รับ

1.5.1 ประโยชน์ในเชิงวิชาการ

1. เป็นแนวทางสำหรับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งหน่วยงานภาครัฐและเอกชนในการนำแนวรูปแบบการแก้ปัญหาฝ่าวิกฤตโควิด-19 และความท้าทายภาคอุตสาหกรรม SMEs ไปพัฒนาเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน

2. บุคคลและหน่วยงานอื่น สามารถนำผลที่ได้จากการวิจัยใช้เป็นข้อมูลประกอบการศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้อง และประยุกต์ใช้ในการพัฒนาศักยภาพการสร้างมูลค่าเพิ่มในผลิตภัณฑ์ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.5.2 ประโยชน์ในเชิงปฏิบัติการ

1. เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปใช้ในการวางแผนปรับปรุงและการพัฒนาศักยภาพการสร้างมูลค่าเพิ่มในผลิตภัณฑ์ของผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมส่งเสริมสร้างการพัฒนาเศรษฐกิจ ให้มีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลยิ่งขึ้น

2. เป็นแนวทางในการกำหนดวิธีการที่สำคัญและจำเป็นสำหรับการพัฒนานวัตกรรมผลิตภัณฑ์สอดคล้องกับบริบทของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม

3. เป็นการเสริมสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับรูปแบบการแก้ปัญหาฝ่าวิกฤตโควิด – 19 และความท้าทายภาคอุตสาหกรรม SMEs

---

[28] Cronbach, L. J., “Coefficient alpha and the internal structure of tests,” *Psychometrika* 16, No.3 (1951): 297-334.

[29] กัลยา วานิชย์บัญชา, *สถิติสำหรับงานวิจัย*, (กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2561).

[30] เรื่องเดียวกัน.

2. ผลการวิจัย

2.1 สภาพปัญหาและแนวทางแก้ไขของอุตสาหกรรม SMEs ในวิกฤตโควิด-19

จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) หน่วยงานภาครัฐ 2) หน่วยงานภาคเอกชน และ 3) สมาพันธ์เอสเอ็มอีไทย รวม 69 คน พบว่าอุตสาหกรรม SMEs ไทย ประสบปัญหาสำคัญและมีแนวทางแก้ไข โดยมีความสอดคล้องของประเด็นในแต่ละกลุ่ม ดังนี้

ตารางที่ 1 ปัญหาและแนวทางแก้ไขของ SMEs ไทยในวิกฤตโควิด-19 จำแนกตามกลุ่มตัวอย่าง

ปัญหาและแนวทางแก้ไข	กลุ่มที่ 1	กลุ่มที่ 2	กลุ่มที่ 3
ปัญหาสภาพคล่องและเข้าถึงแหล่งทุน			
- สร้างโครงการสินเชื่อและประกันสินเชื่อ	✓	✓	✓
ปัญหาการบริหารจัดการและการแข่งขัน			
- อบรมเพิ่มความรู้และทักษะการบริหาร	✓	✓	
การปรับตัวสู่ดิจิทัลไม่เพียงพอ			
- สนับสนุนเทคโนโลยีและเครือข่ายดิจิทัล	✓	✓	✓
ขาดการเข้าถึงตลาดใหม่และการขยายธุรกิจ			
- สร้างเครือข่ายและสนับสนุนเข้าถึงตลาดใหม่		✓	✓
การจัดการภาครัฐที่ไม่เอื้ออำนวย			
- ปรับนโยบายและบูรณาการความช่วยเหลือ	✓	✓	✓
ผลกระทบจากวิกฤตโควิด-19			
- ให้คำปรึกษาและสนับสนุนในช่วงวิกฤต	✓	✓	✓

ที่มา: ข้อมูลปฐมภูมิจากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง 3 กลุ่ม โดยผู้วิจัย ปี 2565

จากตารางที่ 1 สะท้อนให้เห็นว่า SMEs ไทยประสบปัญหาหลากหลายด้าน โดยเฉพาะปัญหาสภาพคล่อง การปรับตัวสู่ดิจิทัล ปัญหาจากการจัดการภาครัฐ และผลกระทบจากวิกฤตโควิด-19 ซึ่งเป็นประเด็นที่ทั้ง 3 กลุ่มตัวอย่างมีความเห็นสอดคล้องกัน ส่วนแนวทางการแก้ไขที่สำคัญ ได้แก่ การสนับสนุนทางการเงิน การพัฒนาทักษะ การสนับสนุนเทคโนโลยี การสร้างเครือข่าย การปรับนโยบายภาครัฐ และการให้คำปรึกษาในช่วงวิกฤต ซึ่งเป็นแนวทางที่หน่วยงานต่าง ๆ ควรบูรณาการร่วมกันเพื่อช่วยเหลือและฟื้นฟูอุตสาหกรรม SMEs ให้สามารถผ่านพ้นวิกฤตครั้งนี้ไปได้

2.2 การวิเคราะห์องค์ประกอบของแนวทางแก้ปัญหาฝ่าวิกฤตโควิด – 19 และความท้าทายภาคอุตสาหกรรม SMEs

ตารางที่ 2 โครงสร้างองค์ประกอบหลังหมุนแกนของแนวทางแก้ปัญหาฝ่าวิกฤตโควิด-19

องค์ประกอบ	คำอธิบายองค์ประกอบ	จำนวนตัวแปร	ร้อยละของความแปรปรวน
1	การพัฒนาทักษะและกลยุทธ์เพื่อความยืดหยุ่นและการเติบโตของ SMEs (Skill Development and Strategies for Flexibility and Growth in SMEs)	9	13.56
2	การปรับตัวและนวัตกรรมเพื่อการเติบโตในภาคอุตสาหกรรม SMEs (Adaptation and Innovation for Growth in the SME Sector)	7	12.584
3	นวัตกรรมและการปรับตัวในธุรกิจ SMEs (Innovation and Adaptability in SME Businesses)	6	11.705
4	การบริหารทรัพยากรการเงินและการเข้าถึงทุนในภาวะวิกฤติ (Financial Resource Management and Capital Access in Crisis Situations)	7	11.233
5	นวัตกรรมและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในธุรกิจ SMEs (Innovation and Human Resource Development in SMEs)	5	9.228
	รวม	**34**	**58.31**

หมายเหตุ: 1) เกณฑ์การสกัดองค์ประกอบ ใช้ Eigenvalues > 1 (Kaiser Criterion)

2) เกณฑ์การตัดสินองค์ประกอบหลังหมุนแกน ใช้ Factor Loading ≥ 0.2

จากตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจขององค์ประกอบรูปแบบการแก้ปัญหาฝ่าวิกฤตโควิด-19 ได้ดังนี้

1) ค่า KMO (Kaiser-Meyer-Olkin) เป็นค่าที่บ่งชี้ความเหมาะสมของข้อมูลในการวิเคราะห์องค์ประกอบ ด้วยตรวจสอบความเหมาะสมของข้อมูล พบว่า เหมาะสมที่จะนำมา

วิเคราะห์องค์ประกอบโดยค่าที่ยอมรับได้ควรมากกว่า 0.5 ซึ่งในงานวิจัยนี้ได้ KMO = 0.908, Bartlett's Test มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 แสดงว่าข้อมูลเหมาะสมสำหรับวิเคราะห์องค์ประกอบ

2) ค่า Eigenvalues บอกถึงความสามารถในการอธิบายความแปรปรวนขององค์ประกอบนั้น ๆ ถ้าค่า Eigenvalues มากกว่า 1 แสดงว่าองค์ประกอบนั้นสามารถอธิบายความแปรปรวนในข้อมูลได้ดี จึงถือว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญสามารถสกัดองค์ประกอบได้ 6 องค์ประกอบ อธิบายความแปรปรวนได้ร้อยละ 63.686

3) การหมุนแกนทำให้เห็นน้ำหนักองค์ประกอบ (Factor Loading) ของแต่ละตัวแปรว่าอยู่ในองค์ประกอบใด โดยค่าน้ำหนักองค์ประกอบที่ยอมรับได้ควรมากกว่า 0.2 หลังหมุนแกนได้ 5 องค์ประกอบที่ประกอบด้วยตัวแปร 34 ตัว มีน้ำหนักองค์ประกอบมาตรฐานมากกว่า 0.20

4) จากการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (EFA) พบว่ารูปแบบการแก้ปัญหาวิกฤตโควิด-19 สำหรับ SMEs ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ 1) การพัฒนาทักษะและกลยุทธ์เพื่อความยืดหยุ่นและการเติบโตของ SMEs (9 ตัวแปร, 13.56% ความแปรปรวน) 2) การปรับตัวและนวัตกรรมเพื่อการเติบโตในภาคอุตสาหกรรม SMEs (7 ตัวแปร, 12.58% ความแปรปรวน) 3) นวัตกรรมและการปรับตัวในธุรกิจ SMEs (6 ตัวแปร, 11.71% ความแปรปรวน) 4) การบริหารทรัพยากรการเงินและการเข้าถึงทุนในภาวะวิกฤติ (7 ตัวแปร, 11.23% ความแปรปรวน) และ 5) นวัตกรรมและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในธุรกิจ SMEs (5 ตัวแปร, 9.23% ความแปรปรวน) โดยองค์ประกอบทั้ง 5 ด้านนี้สามารถอธิบายความแปรปรวนได้ถึง 58.31% ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของการพัฒนาทักษะ การปรับตัว การสร้างนวัตกรรม การบริหารการเงิน และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ในการสร้างแนวทางการแก้ปัญหาวิกฤตให้กับ SMEs อย่างมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับบริบทการดำเนินธุรกิจในปัจจุบัน

ดังนั้นสรุปได้ว่า การวิเคราะห์องค์ประกอบเป็นเทคนิคทางสถิติที่ช่วยลดจำนวนตัวแปรโดยรวมกลุ่มตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กันให้เป็นองค์ประกอบเดียวกัน ทำให้เข้าใจโครงสร้างความสัมพันธ์ของตัวแปรและลดความซับซ้อนของข้อมูลได้ ในการศึกษานี้ เมื่อนำตัวแปรทั้งหมด 34 ตัวมาวิเคราะห์องค์ประกอบ พบว่า ตัวแปรเหล่านี้สามารถจัดกลุ่มให้เป็นองค์ประกอบย่อย ๆ ได้ 5 องค์ประกอบ โดยแต่ละองค์ประกอบประกอบด้วยตัวแปรตั้งแต่ 3 ตัวขึ้นไปที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกัน องค์ประกอบเหล่านี้จึงเป็นตัวแทนของปัจจัยหลัก ๆ ที่อธิบายแนวทางแก้ปัญหาวิกฤตโควิด-19 และความท้าทายของ SMEs ได้องค์ประกอบจำนวน 5 องค์ประกอบที่เหมาะสม สำหรับนำไปใช้สร้างแนวทางแก้ปัญหาต่อไป

2.3 การพัฒนารูปแบบการแก้ปัญหาฝ่าวิกฤตโควิด-19 และความท้าทายภาคอุตสาหกรรม SMEs

ผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิได้ได้การพัฒนารูปแบบการแก้ปัญหาฝ่าวิกฤตโควิด-19 และความท้าทายภาคอุตสาหกรรม SMEs ดังภาพ 1

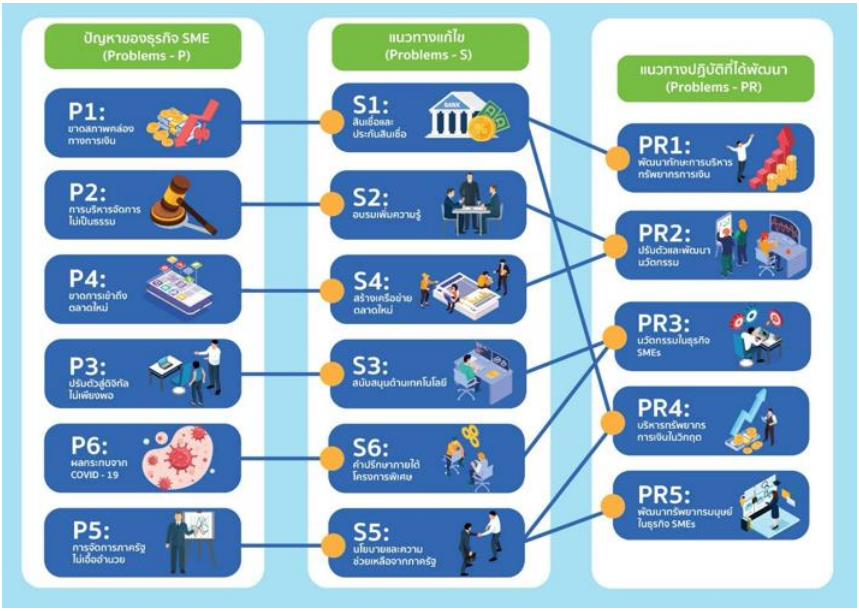

ภาพ 1 รูปแบบการแก้ปัญหาฝ่าวิกฤตโควิด – 19 และความท้าทายภาคอุตสาหกรรม SMEs

จากภาพที่ 1 แสดงรูปแบบการแก้ปัญหาฝ่าวิกฤตโควิด-19 สำหรับภาคอุตสาหกรรม SMEs ที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลและพัฒนาตามกระบวนการ 5 ขั้นตอน ซึ่งประกอบด้วย 1) ระบุปัญหา 2) รวบรวมแนวทางแก้ไข 3) กำหนดแนวทางปฏิบัติ 4) บันทึกผลลัพธ์ และ 5) ประเมินการบูรณาการ โดยรูปแบบการแก้ปัญหาได้ถูกจำแนกตามกลุ่มธุรกิจ SMEs ที่แตกต่างกัน ได้แก่ กลุ่มร้านอาหาร กลุ่มแท็กซี่ กลุ่มบริการ กลุ่มโรงแรม และกลุ่มก่อสร้าง ซึ่งแต่ละกลุ่มจะมีแนวทางการแก้ปัญหาที่เฉพาะเจาะจงและสอดคล้องกับบริบทของธุรกิจนั้น ๆ เช่น การปรับรูปแบบการให้บริการสำหรับร้านอาหาร การเพิ่มมาตรการความปลอดภัยสำหรับธุรกิจบริการ และการมุ่งเน้นโครงการภาครัฐสำหรับกลุ่มก่อสร้าง เป็นต้น ทั้งนี้ รูปแบบการแก้ปัญหาที่พัฒนาขึ้นจะช่วยให้ธุรกิจ SMEs ในแต่ละกลุ่มสามารถนำไปประยุกต์ใช้เพื่อรับมือกับผลกระทบจากวิกฤตโควิด-19 ตลอดจนปรับตัวและสร้างความยั่งยืนให้กับการดำเนินธุรกิจได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. สรุป อภิปรายผล ข้อเสนอแนะ

3.1 การวิเคราะห์สภาพและปัญหาการดำเนินการแนวทางแก้ปัญหาฝ่าวิกฤตโควิด-19 และความท้าทายภาคอุตสาหกรรม SMEs

การศึกษาพบว่า SMEs ประสบปัญหาหลัก 6 ประการ ได้แก่ 1) ปัญหาสภาพคล่อง 2) ปัญหาการบริหารจัดการ 3) ปัญหาการปรับตัวสู่ดิจิทัล 4) ปัญหาการเข้าถึงตลาดใหม่ 5) ปัญหาจากนโยบายและการสนับสนุนภาครัฐ และ 6) ผลกระทบจากวิกฤตโควิด-19 ปัญหาเหล่านี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ Shafi et al.[31] ที่ระบุปัญหาหลักที่ SMEs เผชิญในช่วงวิกฤตโควิด-19 ได้แก่ ปัญหาสภาพคล่อง การขาดแคลนเงินทุน ปัญหาห่วงโซ่อุปทาน และการปรับตัวสู่ดิจิทัล ผลการวิจัยชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นในการมีมาตรการและกลยุทธ์ที่เหมาะสมเพื่อช่วยเหลือ SMEs ให้ผ่านพ้นวิกฤตนี้ไปได้ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Bartik et al.[32] ที่ระบุว่ามาตรการเยียวยาทางการเงินและมาตรการอื่น ๆ เป็นสิ่งสำคัญในการช่วยเหลือ SMEs ในช่วงโควิด-19 นอกจากนี้ การปรับตัวสู่ดิจิทัลและการเข้าถึงตลาดใหม่ก็เป็นปัจจัยสำคัญเช่นเดียวกับที่ Narjoko and Friawan[33] ได้ระบุไว้ การศึกษานี้มีประโยชน์ในการชี้นำให้ผู้ประกอบการ SMEs และผู้กำหนดนโยบายทราบถึงปัญหาและความท้าทาย พร้อมทั้งเป็นแนวทางในการวางแผนและดำเนินการแก้ไขปัญหาอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับข้อเสนอแนะของ OECD[34] ที่ระบุถึงความสำคัญของการร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชนในการแก้ไขปัญหาสำหรับ SMEs

3.2 การวิเคราะห์องค์ประกอบของแนวทางแก้ปัญหาฝ่าวิกฤตโควิด-19 และความท้าทายภาคอุตสาหกรรม SMEs

รูปแบบการแก้ปัญหาประกอบด้วย 5 องค์ประกอบหลัก 34 วิธีการ ได้แก่ (1) การพัฒนาทักษะและกลยุทธ์ของ SMEs (2) การปรับตัวและนวัตกรรมของ SMEs (3) นวัตกรรมและการปรับตัวในธุรกิจ SMEs (4) การบริหารทรัพยากรการเงินและทุน และ (5) นวัตกรรมและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางที่นำเสนอโดย Thorgren and Williams[35] ที่ระบุถึงความสำคัญของการพัฒนาทักษะ นวัตกรรม และการบริหารจัดการสภาพคล่องสำหรับ SMEs ในช่วงวิกฤต การปรับตัวและนวัตกรรมเป็นองค์ประกอบสำคัญที่จะช่วยให้

---

[31] Shafi, M., Liu, J., & Ren, W., "Impact of COVID-19 pandemic on micro, small, and medium-sized Enterprises operating in Pakistan," *Research in Globalization* 2, (2020): 100018.

[32] Bartik, A. W., et al., "The impact of COVID-19 on small business outcomes and expectations," *Proceedings of the National Academy of Sciences* 117, No.30 (2020): 17656-17666.

[33] Narjoko, D., & Friawan, D., "An explorative study of the impacts of the COVID-19 pandemic on MSMEs in Indonesia," *Journal of Entrepreneurship in Emerging Economies, Advance online publication, (2021). https://doi.org/10.1108/JEEE-03-2021-0067, accessed July 5, 2020.*

[34] OECD, *Coronavirus (COVID-19): SME policy responses*.

[35] Thorgren, S., & Williams, T. A., "Staying alive during an unfolding crisis: How SMEs ward off impending disaster," *Journal of Business Venturing Insights* 14, (2020): e00187. https://doi.org/10.1016/j.jbvi.2020.e00187, accessed July 5, 2020.

SMEs เอาตัวรอดและเติบโตได้ในสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Bourletidis and Triantafyllopoulos[36] ที่ชี้ให้เห็นว่านวัตกรรมมีบทบาทสำคัญในการเพิ่มศักยภาพการแข่งขันของ SMEs นอกจากนี้ การบริหารทรัพยากรทางการเงินก็เป็นองค์ประกอบสำคัญเช่นกัน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Revindo et al.[37] ที่ระบุว่าการบริหารสภาพคล่องอย่างมีประสิทธิภาพเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับ SMEs ในช่วงโควิด-19 ผลการวิจัยนี้เสนอแนวทางที่เป็นรูปธรรมในการจัดการและเอาชนะวิกฤตโควิด-19 สำหรับอุตสาหกรรม SMEs ซึ่งสอดคล้องกับข้อเสนอแนะของ Baporikar[38] ที่กล่าวว่า SMEs ควรมุ่งเน้นไปที่การพัฒนาทักษะดิจิทัล การสร้างนวัตกรรม และการบริหารจัดการเงินทุนเพื่อรับมือกับผลกระทบของโควิด-19

3.3 การพัฒนารูปแบบการแก้ปัญหาฝ่าวิกฤตโควิด-19 และความท้าทายภาคอุตสาหกรรม SMEs

การพัฒนารูปแบบการแก้ปัญหาโดยเชื่อมโยงปัญหาที่พบเข้ากับแนวทางแก้ไขปัญหาและนำไปสู่การกำหนดแนวทางปฏิบัติที่ครอบคลุมการพัฒนาด้านต่างๆ ของ SMEs เพื่อรับมือกับวิกฤต ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Kuckertz et al.[39] ที่ระบุว่าการพัฒนากลยุทธ์ที่ยืดหยุ่นและครอบคลุมหลายด้านเป็นสิ่งสำคัญสำหรับ SMEs ในการรับมือกับวิกฤต ดังนั้นจึงได้รูปแบบการแก้ปัญหาสำหรับ SMEs ที่ครอบคลุมการพัฒนาทักษะ การบริหารจัดการ การเงิน นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันและความยั่งยืนให้ SMEs ซึ่งสอดคล้องกับข้อเสนอแนะของ OECD[40] ที่ระบุว่า SMEs ควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาดิจิทัล นวัตกรรม และการเข้าถึงแหล่งเงินทุน เพื่อเสริมสร้างความยั่งยืนในระยะยาว ผลการวิจัยนี้บ่งบอกว่าการมีแนวทางแก้ปัญหาที่เป็นระบบและครอบคลุมหลายด้านเป็นสิ่งสำคัญสำหรับ SMEs ในการรับมือกับวิกฤต ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Ben Zaied et al.[41] ที่ชี้ให้เห็นว่ารูปแบบการแก้ปัญหาที่ครอบคลุมนวัตกรรม การจัดการทรัพยากร และการเปลี่ยนแปลงวิธีการทำงาน

---

[36] Bourletidis, K., & Triantafyllopoulos, Y., "SMEs survival in time of crisis: strategies, tactics and commercial success stories," *Procedia-Social and Behavioral Sciences* 148, (2014): 639-644.

[37] Revindo, M. D., Tjahjadi, B., & Permatasari, A., "Liquidity management practices of small-and medium-sized enterprises in Indonesia during the COVID-19 pandemic," *The Journal of Asian Finance, Economics and Business* 9, No.1 (2022): 255-264.

[38] Baporikar, N., *Strategies for SMEs to Overcome Adverse Impact of COVID-19 in the Global Business Ecosystem*, In SMEs in the Era of Disruptive Technologies (pp. 227-242), (Bingley: Emerald Publishing Limited., 2020).

[39] Kuckertz, A., et al., "Start-up survival amid the COVID-19 pandemic: a longitudinal study of resilience factors for new ventures," *Journal of Small Business Strategy* 30, No.2 (2020): 71-96.

[40] OECD, "*The Digital Transformation of SMEs*," 202, https://doi.org/10.1787/bdb9256a-en, *accessed July 5, 2020.*

[41] Ben Zaied, R., Louati, H., & Affes, H., "The adaptation mechanisms and resilience capacities of Tunisian SMEs facing the Covid-19 crisis," *Technological Forecasting and Social Change* 174, (2022): 121181. https://doi.org/10.1016/j.techfore.2021.121181, *accessed July 5, 2020.*

มีความสำคัญต่อความสามารถในการปรับตัวของ SMEs นอกจากนี้ การวิจัยยังเน้นย้ำถึงความสำคัญของการพัฒนาในด้านต่าง ๆ เช่น ทักษะและนวัตกรรม เพื่อสร้างฐานที่แข็งแกร่งสำหรับการแข่งขันและความยั่งยืนในระยะยาวของ SMEs ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Ferreira et al.[42] ที่ระบุว่าการพัฒนาทักษะดิจิทัลและการสร้างนวัตกรรมเป็นกุญแจสำคัญในการเพิ่มขีดความสามารถของ SMEs

3.4 ข้อเสนอแนะ

3.4.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. การพัฒนาและปรับปรุงแผนการจัดการวิกฤต SMEs ควรมีแผนการจัดการวิกฤตที่ชัดเจนเพื่อรับมือกับปัญหาหลากหลายที่เกิดขึ้น เช่น ปัญหาสภาพคล่อง การปรับตัวเข้าสู่ดิจิทัล และการเข้าถึงตลาดใหม่ การมีแผนการที่มีประสิทธิภาพจะช่วยให้ SMEs สามารถรักษาการดำเนินธุรกิจและเติบโตได้แม้ในช่วงวิกฤต

2. การพัฒนาและนวัตกรรมที่ตอบสนองต่อวิกฤต SMEs ควรมุ่งเน้นไปที่การพัฒนาทักษะและกลยุทธ์ที่ตอบสนองต่อสถานการณ์วิกฤตโควิด-19 การนำนวัตกรรมเข้ามาในการปรับตัวและการบริหารทรัพยากรการเงินและทุนอย่างมีประสิทธิภาพจะช่วยเพิ่มความมั่นคงและความยืดหยุ่นให้กับองค์กร นอกจากนี้การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อสร้างทีมงานที่สามารถปรับตัวได้ดีกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงยังเป็นอีกด้านที่ควรให้ความสำคัญ

3. ควรพัฒนาความยืดหยุ่นในการดำเนินงานและการตลาดเพื่อรับมือกับวิกฤตที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต การมีแผนการจัดการวิกฤตที่ครอบคลุมและการปรับปรุงอย่างต่อเนื่องสามารถช่วยให้ SMEs ปรับตัวได้ดีขึ้นเมื่อเผชิญกับสถานการณ์ที่ไม่คาดคิด

3.4.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป

1. การศึกษาเชิงลึกเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของ SMEs ในการนำกลยุทธ์หรือนวัตกรรมต่าง ๆ ที่ระบุไว้มาใช้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อสร้างความเข้าใจที่ชัดเจนยิ่งขึ้นเกี่ยวกับปัจจัยแห่งความสำเร็จในการปรับตัวของ SMEs

2. การศึกษาเปรียบเทียบระหว่างประเทศหรือระหว่างภูมิภาค เพื่อเปรียบเทียบปัจจัยและกลยุทธ์ที่ทำให้ SMEs ในแต่ละพื้นที่ประสบความสำเร็จในการรับมือกับวิกฤต ซึ่งจะช่วยให้เข้าใจถึงบริบททางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมที่แตกต่างกัน

3. การวิจัยในมิติของความยั่งยืนและการเติบโตระยะยาวของ SMEs หลังวิกฤตเพื่อประเมินผลกระทบระยะยาวของกลยุทธ์ต่าง ๆ ที่นำมาใช้ในช่วงวิกฤตต่อการดำเนินธุรกิจของ SMEs

4. การวิจัยเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ประกอบการ SMEs เพื่อเข้าใจมุมมองและประสบการณ์จากผู้ที่ได้ผ่านวิกฤตโควิด-19 มาโดยตรง ซึ่งจะนำมาซึ่งข้อมูลเชิงลึกที่เป็นประโยชน์

[42] Ferreira, J. J., Fernandes, C. I., & Ferreira, F. A., "To be or not to be digital, that is the question: Firm innovation and performance," *Journal of Business Research* 101, (2020): 583-590.

บรรณานุกรม

กัลยา วานิชย์บัญชา. *สถิติสำหรับงานวิจัย*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2561.

เกียรติอนันต์ ล้วนแก้ว. “การพัฒนาทักษะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในยุคการปฏิวัติอุตสาหกรรม 4.0.” *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยธนบุรี* 11. ฉ.25 (พฤษภาคม - สิงคหาคม 2560): 282-292.

ธนะพัฒน์ วิริต. “ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จการดำเนินธุรกิจ (SMEs) จากสภาวะการแพร่ระบาดโรคโควิด-19 ของผู้ประกอบการในจังหวัดปทุมธานี.” *วารสารนวัตกรรมการศึกษาและการวิจัย* 6. ฉ.2 (พฤษภาคม -สิงหาคม 2565): 458-473.

บุญฑวรรณ วิงวอน. “แหล่งเงินทุนสำหรับ SMEs รูปแบบใหม่ในยุคไทยแลนด์ 4.0.” *วารสารบริหารธุรกิจ เศรษฐศาสตร์และการสื่อสาร* 13. ฉ.1 (มกราคม – เมษายน 2561): 57-69.

ประไพวรรณ ศุภนคร. “การประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารทรัพยากรมนุษย์,” *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเชีย ฉบับสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์* 8. ฉ. 2 (พฤษภาคม - สิงหาคม 2561): 177-187.

พนิดา พานิชกุล. *การพัฒนาทักษะด้านดิจิทัลของประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2562.

พิชิต ฤทธิ์จรูญ. *การกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างเพื่อการวิจัย*. กรุงเทพฯ: เฟื่องฟ้า พริ้นติ้ง, 2561.

สถาบันพระปกเกล้า. *แนวทางการส่งเสริมและพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในสถานการณ์โควิด-19*. นนทบุรี: สถาบันพระปกเกล้า, 2563.

สุนทรี เจริญชัย. “การพัฒนาศักยภาพของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมไทยในยุคโควิด-19.” *วารสารพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม* 12. ฉ.2 (2564): 45.

สุภางค์ จันทวานิช. *วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554.

สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม. *แผนการส่งเสริม SME ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2560-2564)*. กรุงเทพฯ: สสว., 2560.

สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม. *รายงานสถานการณ์ SMEs ปี 2563*. กรุงเทพฯ: สสว., 2563.

Audet, J., & Couteret, P. “Coaching the entrepreneur: Features and success factors.” *Journal of Small Business and Enterprise Development* 19. No.3 (2012): 515-531.

Baporikar, N. *Strategies for SMEs to Overcome Adverse Impact of COVID-19 in the Global Business Ecosystem*. In SMEs in the Era of Disruptive Technologies (pp. 227-242). Bingley: Emerald Publishing, 2020.

Bartik, A. W., et al. "The impact of COVID-19 on small business outcomes and expectations." *Proceedings of the National Academy of Sciences* 117. No.30 (2020): 17656-17666.

Ben Zaied, R., Louati, H., & Affes, H. "The adaptation mechanisms and resilience capacities of Tunisian SMEs facing the Covid-19 crisis." *Technological Forecasting and Social Change* 174. (2022): 121181. https://doi.org/10.1016/j.techfore.2021.121181. accessed July 5, 2020.

Bourletidis, K., & Triantafyllopoulos, Y. "SMEs survival in time of crisis: strategies, tactics and commercial success stories." *Procedia-Social and Behavioral Sciences* 148. (2014): 639-644.

Cronbach, L. J. "Coefficient alpha and the internal structure of tests." *Psychometrika* 16. No.3 (1951): 297-334.

Etemad, H. "Managing uncertain consequences of a global crisis: SMEs encountering adversities, losses, and new opportunities." *Journal of International Entrepreneurship* 18. (2020): 125-144.

Ferreira, J. J., Fernandes, C. I., & Ferreira, F. A. "To be or not to be digital, that is the question: Firm innovation and performance." *Journal of Business Research* 101. (2020): 583-590.

Hair, J. F., et al. *Multivariate data analysis*. 7th ed. Upper Saddle River, NJ: Prentice Hall, 2010.

Isenberg, D. "The entrepreneurship ecosystem strategy as a new paradigm for economic policy: Principles for cultivating entrepreneurship." *Presentation at the Institute of International and European Affairs*, Dublin, Ireland, 2011.

Knowles, M. S., Holton III, E. F., & Swanson, R. A. *The adult learner: The definitive classic in adult education and human resource development*. New York: Routledge, 2014.

Korankye, B. "The Impact of Global Covid-19 Pandemic on Small and Medium Enterprises in Ghana." *International Journal of Management, Accounting & Economics* 7. No. 6 (2020).

Kottika, E. et al. “We survived this! What managers could learn from SMEs who successfully navigated the Greek economic crisis.” *Industrial Marketing Management* 88. (2020): 352-365.

Kuckertz, A., et al. “Start-up survival amid the COVID-19 pandemic: a longitudinal study of resilience factors for new ventures.” *Journal of Small Business Strategy* 30. No.2 (2020): 71-96.

Narjoko, D., & Friawan, D. “An explorative study of the impacts of the COVID-19 pandemic on MSMEs in Indonesia.” *Journal of Entrepreneurship in Emerging Economies,* Advance online publication, (2021). https://doi.org/10.1108/JEEE-03-2021-0067. accessed July 5, 2020.

Nisan, O., & Kontan, E. “The effect of COVID-19 on the financial management of SMEs and new strategies: An empirical analysis of the manufacturing sector in Turkey.” *Business Excellence and Management* 11. No.2 (2021): 90-105.

OECD. *“Tackling Coronavirus (COVID-19): SME policy responses.”* 2020. https://www.oecd.org/coronavirus/policy-responses/coronavirus-covid-19-sme-policy-responses-04440101/. accessed July 5, 2020.

OECD. *“The Digital Transformation of SMEs.”* 2021. https://doi.org/10.1787/bdb9256a-en. accessed July 5, 2020.

Revindo, M. D., Tjahjadi, B., & Permatasari, A. “Liquidity management practices of small-and medium-sized enterprises in Indonesia during the COVID-19 pandemic.” *The Journal of Asian Finance, Economics and Business* 9. No.1 (2022): 255-264.

Saeyang, P., Santiwitpong, P. & Wuthisatian, R. “The Impact of COVID-19 on Small and Medium Enterprises (SMEs) in Thailand: A Case Study of Tourism and Service Sectors.” *Journal of Asian Finance, Economics and Business* 9. No.2 (2022): 277-285.

Shafi, M., Liu, J., & Ren, W. “Impact of COVID-19 pandemic on micro, small, and medium-sized Enterprises operating in Pakistan.” *Research in Globalization* 2. (2020): 100018.

Suresh, K. P., & Chandrashekara, S. “Sample size estimation and power analysis for clinical research studies” *Journal of human reproductive sciences* 5. No.1 (2012): 7-13.

Thorgren, S., & Williams, T. A. “Staying alive during an unfolding crisis: How SMEs ward off impending disaster.” *Journal of Business Venturing Insights* 14. (2020): e00187. https://doi.org/10.1016/j.jbvi.2020.e00187. accessed July 5, 2020.

Van Laar, E., et al. “The relation between 21st-century skills and digital skills: A systematic literature review.” *Computers in Human Behavior* 72. (2017): 577-588.

Warren, D. and Dunnett, A. Revealing technical competencies of students: an assessment strategy. *Paper presented at the IEEE Education Engineering (EDUCON) – The Future of Global Learning Engineering Education*. April 14-16. Madrid, Spain, 2010.

Warsame, A. A. “Innovation and crisis management for small and medium enterprises (SMEs) in the context of COVID-19.” *Journal of Innovation and Entrepreneurship* 9. No.1 (2020): 1-6.

Wright, P. M., & McMahan, G. C. “Exploring human capital: Putting 'human' back into strategic human resource management.” *Human Resource Management Journal* 2. No.2 (2011): 93-104.

Yukl, G. *Leadership in organizations*. Upper Saddle River, NJ: Pearson Education, 2013.

Zuppo, C. M. “Defining ICT in a boundaryless world: The development of a working hierarchy.” *International Journal of Managing Information Technology* 4. No.3 (2012): 13-22.